

بهریه‌ککه‌وتنه‌ شاراوه‌کانی‌ سهدر و چوارچیوهی‌ هاوئا‌هه‌نگی

02-08-2022

نووسه‌ره‌کان

د. یاسین‌ ته‌ها

کورت‌ه : ئالوزیبه‌کانی‌ نیو‌ مالی‌ شیعه‌ و به‌ریه‌ککه‌وتنه‌کانی‌ دوو‌ جه‌مسره‌ سیاسییه‌ک‌ه‌ی‌ شیعه‌ی‌ عیراق

لەپاش كەشانهوێ سەدر لە پەرلەمان (15 حوزەیرانی 2022)، لایەنەکانی چوارچۆیە هاوئاھەنگی شیعە، ھەر لێكدانەوہەبەکیان بۆ بربارەكە ھەبووبیت، بە كردهی وەھا مامەلەیان كرد كە ركبەرە سەرەكییەكەیان چۆكى داداوە و گۆرەپانی بۆ چۆل كر دوون، ھەر لەم مێنەبەشدا بەخێرای و لە دانیشتنێكى نااسایدا 73 كورسییەكەى پەرلەمانتارەكانیان پر كردهوہ، بەدواشیدا محەممەد شىع سودانى یان بەرێژكرد كە پینشتەر و لەسەر ووبەندى خۆپیشاندانەكانى تشرین، سەدر قیتۆى لەسەرى دانابوو (2020)، ئەمەش ئۆقرەى لە سەدر بڕى و بەدوایدا لایەنگرەكانى ناردە سەر پەرلەمان.

بەلای سەدر وە ھەر بەرەوپینشچوونێكى چوارچۆیە شیعە لە پروسە سیاسییەكە، لە ناامادەى رەوتەكەیدا، جگە لەوہى پەيامى بزار كردن و ھەراسانكردنە، مەترسییەكى گەورەشە لەسەر داھاتووی پرۆژە سیاسییەكەى. چونكە بەگۆرەى ئەزموونەكانى پینشو، بەشى زۆرى كاریگەرى لە عێراق لە سایەى بەشداریكردن لە دەسەلات و پر كردنەوہى جومگەكانى دەولەت بەدەست دیت ئەك لەرپى بوون بە ئۆپوزسیۆن. ھەر وەھا ھیشتا لەژێر كاریگەرى پەرچەكردار و شوكى ئەو لەمپەراندە دەژى كە بۆ حكومەتى "زۆرینەى نیشتمانى" و كاندیدكردنى جەعفەر سەدر دروست كران و، ئیستاش بە پەكخستنى پرۆژەكانى چوارچۆیە هاوئاھەنگى شیعە تۆلەى خۆى دەكاتوہ.

بەئەگەرى زۆر، حكومەتى نوێى چوارچۆیە هاوئاھەنگى دەست بۆ یاسای ھەلبژاردن دەبات كە پینشتەر دادگای فیدرالى راسپاردەى ھەبە بۆ ھەموار كردنەوہى، لەوانەبە ئەمەش رێگریت لەوہى جارێكى دیکە سەدرییەكان بەم جۆرەى ئیستا ببینەوہ بەكەم لە بازنە شیعەكان، ئەمەش بۆ سەدرییەكان مەسەلەبەكى زۆر جیگە باپەخ و گرنگە چونكە لە خولى پینشودا (چوارەم) كارى زۆریان لەسەر یاسای ھەلبژاردن و دابەشكردنى بازنەكانى و پێكھینانى كۆمسیۆنەكەى كر دووہ. دەستكارى كرنیشیان لە نەبوونى ئەواندا بە دلنیایى لە بەرژوہەندیان نابیت، ئەمەش بەكێكە لە ناكۆكییە ھەرە شاراوہەكانى نیوان سەدر و چوارچۆیە هاوئاھەنگى.

سەدرییەكان بەرگەى ئەوہ ناگرن، ركبەرەكانیان حكومەت پێكھینن و تا سالى 2025 كە وادەى یاسایى ھەلبژاردنە، ئەمانیش لەسەر كورسى یەدەگ لە چاوہرپوانى و تەماشاكردندا بن، بۆیە چارى دیکەیان نیبە جگە لە سەپاندنى قوناعیكى راگوزەر كە چاوہرپوانییەكە كورت بكاتوہ بۆ دەورووبەرى سالیك یان شتێك زیاتر، بۆ ئەوہى ئەمانیش بەھیز و گوتاریكى نوێوہ بەگرنپنەوہ بۆ پەرلەمان.

محەممەد شىع سودانى بە دەستە گولى مالیكى دادەنریت، بەلام لە پاش پالوتنەكەى لەلایەن چوارچۆیە هاوئاھەنگى و پاش ئەوہى مالیكى تووشى لێكەوتەى تۆمارە دەنگییەكانى بوو، بە پلەى یەكەم عەسایب كەوتنە بانگەشەكردن بۆ حكومەتە چاوہرپوانكراوہكەى و مەرجى وەزیرەكانیشیان راگەیاندا. ھەر لەو بەینەشدا قەیس خەزەلى گوتى "ھەناسەى زەھرا لە كۆبوونەوہى بەرێژكردن سودانى ئامادەبوو"، ئەمەش بۆ سەدرییەكان دووجار ھەراسانكەرە، لەلایەك عەسایب بالێكى جابووەوہن. پینشتیش زۆرجار سەدر باسى لەوہ كر دووہ ئەوانەى لەسەر شانى ئەو ھەلكشاوون و دواتر بەجیان ھیشتوون، خەلكانى سەپلەو بەد رەفتارن، ھەر وەھا ھەردوولایان لەسەر میراتى محەممەد سادق سەدر شەرپانە، ئیستاش دەیانەویت پیرۆزى و حیاكەتە مەزھەبى و ئاینییەكان ببەن. لە كاتیكدا سەدرییەكان عەسایبىان پى ناشەرعییە و بە پاشكۆ و خیانەتكاریان دەزانن.

بە پر كردنەوہى كورسییەكانى سەدر و دیاریكردنى كاندیدى سەرۆكەزیران، چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەنگاویك چوونە پینش و چەند خالیكیان لەسەر سەدر تۆماركرد، بەلام ئەویش لە بەرامبەردا بە داگیردن ناوچەى سەوز و پەرلەمان یاریبەكەى بەكسان كردهوہ، ئیستاش قوڵ بادانى ھەردوولا لەسەر توانای درێژەدان بە نارەزایەتیبەكان و بەكارھینانى كارتەكانى گوشارە لە دژى بەكتر.

سەدر ھەموو ئەو بۆچوونانەى سەلماند كە بەبى ئەو ھیچ یاریبەكەى سیاسى لە عێراق سەرنانگرت، بەلام ناپوونى زۆر لە داواكارییەكانى ھەبە و ئاستەكەى ھیندە بەرزكردووەتوہ كە ئەگەرى لێكگەپشتنى دوور خستووەتوہ. لە بەرامبەرىشدا چوارچۆیە هاوئاھەنگى ھەولیان دا كارتى شەقام رابكێشن و ئەمەش دۆخى شیعەى خستە بەر مەترسى پێكدادان. بۆیە ناچار، بەزویى و بەشیوہبەك كوتایان پى ھینا بۆ كاتى دیکە و ئامازەبەكەى بەھیزیان دا كە ھەروا بەئاسانى تەسلىم نابن.

لە ئاسۆى نزیكدا چارەسەرى مامناوہند بۆ كیشەى سەدر و لایەنە شیعە ركبەرەكانى دیار نیبە، بەلام ئەگەرى خزانى دۆخەكەش بۆ شەرى ناوخۆبى شیعە شیعە زۆر بەھیز نیبە، چونكە ئەوہ بەكسانە بە خەسارى ئێران و شلبوونى مشتى شیعە بەسەر حوكمرانى عێراق. جگە لەوہش، ھەموولایەكیان لە خێر و بێرى پەیکەرى ھىلاكى دەولەتى عێراقدا ھاوبەشن، لەوہش تیدەگەن بەشەرى ناوخۆبى تەر و وشك پێكەوہ دەسووتین، تا مەرجەعیەتى شیعەش ھەبى شتێكى چاوہرپوانكراوہ كە لە ئەگەرىكى وەھا رێگر بیت. ئەمە جگە لە كارتێكەرە دەرەكییەكانى پەبوہست بە دۆخى عێراق.

ھەندێك چارەسەر لەبەردەستدان بۆ قەیرانى ئیستای شیعە لە بەغدا، سەرچەمیشیان پێداگرن لەسەر كورتكردنەوہى تەمەنى خولى پینجەم بۆ ئەوہى سەدرییەكان لە پەراویز نەمییننەوہ، بەلام سەرگرتنى داواكارییەكانى سەدریش بۆ قلیكردنەوہى یاریبەكە سەقفیكى بەرز و قورسە، كۆتا ھەولیش بۆ كۆنترۆلكردنى بپار لە عێراق لەسەردەستى مالیكى، بە كەوتنى سێپەكەى عێراق و مالتوێرانییەكانى پاش

داعش كۆتايى ھات، ھەر كەسى ديكەش ھەمان ھەول بەدات رەنگە ھەر كارەسات و تىكچوونى بارودۇخى بەدوادا بىت چونكە عىراق پاروويەكى گەورەترە لە سەرجم ئەو كارەكتەرانى ئىستا لە ناخۇدا ھەن، ھىچ ھىز و لايەننىكى شىعەكانىش ئەوئەندە زۇرىنە نىن كە بتوانن بالادەستى خۇيان بسەپىنن.